

Wierzbicka, Anna, 2003: *Cross-Cultural Pragmatics. The Semantics of Human Interaction*. Second edition. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.

Vesna Mikolič
Univerza na Primorskem
vesna.mikolic@fhs.upr.si

Medkulturna slovenistika na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani in na tujih univerzah

Medkulturnost je termin, ki se je zelo pogosto uporabljal prav v letu 2008 kot letu medkulturnega dialoga. S stališča gradnje evropske zavesti kot nove identitete v »novi« Evropski uniji izgleda medkulturnost novejši pojav, saj zaobsega prepletanje in součinkovanje kultur starih in novonastalih oz. družbenopolitično spremenjenih držav. V podobnem položaju se je znašla tudi večkulturnost, ki želi prav v kontekstu nove evropske zavesti delovati kot nekaj popolnoma novega v smislu prepoznavnega pečata porajajoče se evropske skupnosti.

Medkulturnost, večkulturnost in nadnacionalnost so mogoče termini novejšega datuma, ne označujejo pa ničesar pretresljivo novega. Ker Slovenija že od vsega začetka živi v stiku z drugimi kulturami in z njimi razvija medkulturni dialog, je njena vpetost slovenskega jezika, literature in kulture v širši mednarodni prostor nekaj samoumevnega in ne le posledica omenjenih novejših (največkrat modnih) terminov. Podobno mišljenje odraža tudi novi predmetnik bolonjskega programa na Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete v Ljubljani, v katerem ne boste našli predmetov z nazivi medkulturnost ali večkulturnost, čeprav bodo raziskovali slovenski jezik, literaturo in kulturo tudi v tej smeri.

Kako je sožitje različnih kultur že tradicionalno vključeno v delovanje slovenistike, bi radi ponazorili s predstavitvijo programa Slovenščina na tujih univerzah (STU), ki deluje v okviru Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik na Oddelku za slovenistiko Filozofske

fakultete Univerze v Ljubljani, povezuje pa vse slovenistike v Sloveniji in izven nje. V okviru tega programa se namreč vzpostavlja mreža lektoratov in študijev slovenščine, vodi in povezuje njihovo delovanje ter navezuje stike z učitelji in tujimi univerzami s slovenističnimi študijskimi programi. Program STU skrbi za stalno izobraževanje in izpopolnjevanje učiteljev, pripravlja in obnavlja učna gradiva, vzpostavlja povezave med univerzitetnimi slovenistikami po svetu in diplomatskimi predstavništvi ter drugimi institucijami v tujini. Lektorati in študiji slovenščine delujejo na 55¹ univerzah po svetu, na 23 evropskih univerzah v tujini si lahko študentje pridobijo tudi diplomo iz slovenščine in nadaljujejo s študijem slovenščine na podiplomski stopnji. Število se vsako leto povečuje, tako da na univerzah v tujini na različnih zahtevnostnih stopnjah letno študira ali se uči slovenščine preko 1700 študentov. Študentom slovenščine se v lektoratih v vse večjem številu pridružujejo tudi študenti drugih predmetnih področij, ki so s slovenščino zaradi spremenjenih družbenopolitičnih razmer in vstopa Slovenije v Evropsko unijo v pogostejšem stiku ne le v Sloveniji, ampak tudi v svojih

¹ Beograd, Bern, Bielsko Biala, Bratislava, Brno, Bruselj, Budimpešta, Buenos Aires, Bukarešta, Celovec, Cleveland, Dunaj, Gdansk, Gent, Göteborg, Gradec, Hamburg, Katowice, Krakov, La Plata, Lakeland, Lawrence, Leiden, Lizbona, Lodž, London, Louvain-la-Neuve, Lviv, Moskva, München, Neapelj, Nitra, Nottingham, Novi Sad, Padova, Pardubice, Pariz, Perm, Praga, Regensburg, Rim, Sankt Peterburg, Skopje, Sofija, Sombotel, Tokio, Trst, Tübingen, Varšava, Videm, Vilna, Würzburg, Zadar, Zagreb.

državah. Tečaje slovenščine poleg študentov jezikoslovcev obiskujejo tudi študentje prava, zgodovine, ekonomije, marketinga ...

Zaradi dobrih povezav slovenistik na vseh slovenskih univerzah s tujimi in učiteljev slovenščine, ki v tujini delujejo zelo povezovalno, se je število gostovanj tujih študentov v Sloveniji v zadnjih letih izredno povečalo, pri tem po številu zlasti izstopajo oddelki za slovenistiko. Študij slovenščine študentje in profesorji, ki preko različnih programov prehajajo med univerzami, poglobijo in popestrijo. Prav pretočnost obojih ponuja možnost, da lahko vsi spoznajo Slovenijo tudi od blizu, študenti s slovenistik na tujih univerzah pa lahko del študija opravijo še v Sloveniji. V Slovenijo prihajajo študenti bodisi za daljša, večmesečna obdobja preko programov Erasmus in Ceepus ter po bilateralnih pogodbah med Slovenijo in drugimi državami, za krajša dvotedenska do mesečna gostovanja pa prihajajo na poletne šole, na slovenistom namenjeni seminar slovenskega jezika, literature in kulture ter na tečaje za študente v Erasmusovem programu.

Učitelji slovenščine na tujih univerzah in skupni projekti programa STU. V okviru programa STU v študijskem letu 2008/2009 poučuje 50 učiteljev slovenščino na 53 univerzah po svetu, od tega 37 na univerzah v Evropski uniji, 10 v drugih evropskih državah, na izvenevropskih univerzah pa učijo učitelji v Tokiu na Japonskem, Buenos Airesu v Argentini ter v Kansasu in od avgusta letos tudi v Clevelandu in Kirtlandu v ZDA.

30 učiteljev, ki poučujejo slovenščino na tujih univerzah, je zaposlenih na Filozofski fakulteti v Ljubljani, ostali so zaposleni na tujih univerzah in/ali pogodbeno preko programa STU. Učitelje izbere posebna komisija na podlagi javno objavljenega razpisa, usposabljanje pa poteka na Centru za slovenščino kot drugi/tuji jezik.

Pomemben delež pri dejavnosti učiteljev je status, ki jim ga na delu v tujini zagotavlja Republika Slovenija. Tako smo v skoraj desetletnem intenzivnem dialogu državo uspeli prepričati, da je v zadnjih letih izboljšala materialni status učiteljev in ga približala ostalim slovenskim javnim uslužbencem, ki delajo v tujini. Pogoji dela jim sedaj omogočajo, da se za to poslanstvo v tujini odločajo ambiciozni in odlični diplomanti slovenistike, ki uspešno širijo vedenje in znanje o slovenščini in Sloveniji, po drugi strani pa spodbujajo raziskovalno delo in prevajalsko dejavnost ter drugo medkulturno povezovanje. Mnogi od njih na tujih univerzah vedno pogosteje prevzemajo naloge somentorjev pri diplomskih nalogah in imajo predavanja o slovenskem jeziku, literaturi in kulturi. Še posebej opažamo, da na tujih univerzah med predavanja na jezikovnih oddelkih uvajajo kulturne in zgodovinske značilnosti držav, katerih jeziki se pri njih poučujejo. Nosilci in posredniki teh vsebin so najpogosteje ravno učitelji slovenščine kot domači govorniki iz Slovenije.

Zaradi vedno večjega poudarka na omenjenih vsebinah si v okviru programa Slovenščina na tujih univerzah še posebej prizadevamo za čim širše stalno strokovno izpopolnjevanje na tem področju v okviru treh večdnevnihih srečanj in izobraževanj vsako leto, ki jih za učitelje pripravljamo v okviru programa in širše Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik. Učitelje spodbujamo, da udeležujejo nove pristope v poučevanju pri posredovanju medkulturnega sporazumevanja in z dodatnimi dejavnostmi spodbujajo medjezikovno in medkulturno sodelovanje. Mednje spadajo mnogi skupni projekti, ki jih organizirajo učitelji na posameznih lektoratih ali pa na več lektoratih skupaj: iz Italije že nekaj let organizirajo skupne ekskurzije po Sloveniji, na Poljskem, Češkem in v Litvi imajo vsako leto skupne slovenistične prevajalske

delavnice, študentske in druge znanstvene konference ipd. V okviru programa STU jim nudimo organizacijsko podporo pri izvedbi dodatnih kulturnih in prevajalskih projektov na lektoratu, ekskurzij v Slovenijo, določene projekte pa v manjši meri tudi sofinanciramo.

Posebej lahko izpostavimo štiri celoletne skupne projekte programa Slovenščina na tujih univerzah, ki so na pobudo učiteljev potekali na lektoratih slovenščine na tujih univerzah od leta 2004 naprej. Organizacijsko smo jih pripravili in vodili na sedežu programa, učitelji pa so jih uspešno izpeljali na tujih univerzah v okviru lektoratov in širše v sodelovanju s slovenskimi diplomatsko-konzularnimi predstavništvi.

a. Leta 2004 je potekal projekt *Prevajanja slovenskih literarnih del*, v okviru katerega so na tujih univerzah učitelji s svojimi študenti prevedli korpus slovenskih literarnih besedil v tuje jezike in je izšel zbornik prevodov v 19 jezikih. Pri projektu je sodelovalo 32 učiteljev in 103 študentje na tujih univerzah ter 33 jezikovnih pregledovalcev, večinoma lektorjev tujih jezikov na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani.

b. Leta 2005 smo na tujih univerzah organizirali prve t. i. *Svetovne dneve*, to so bili *Svetovni dnevi slovenskega filma*, s katerimi smo obeležili 100-letnico slovenskega filma in tujim študentom, učiteljem in drugim pokazali slovenske celovečerne filme *Ples v dežju*, *Šelestenje*, *Kajmak in marmelada* ter dokumentarni film *Z vzhoda*. Konec novembra 2005 so v istem tednu na 53 univerzah potekali filmski in literarni večeri. Filme je sofinanciral slovenski Filmski sklad, poleg tega pa smo natisnili še brošuro, v kateri smo predstavili zgodovino

slovenskega filma in vse omenjene filme, učitelji pa so jo s svojimi študenti prevedli v tuje jezike držav, kjer so potekale projekcije. Večerov se je po svetu udeležilo več kot 5000 ljudi, ki so bili nad projektom navdušeni, velik je bil tudi odziv medijev, hkrati pa je projekt veliko prispeval k promociji slovenščine, Slovenije, njene kulture in slovenskega filma.

c. Tretji projekt v letu 2006 je bil največji, tj. *Svetovni dnevi slovenske literature*. Strokovna komisija je izbrala 38 slovenskih avtorjev z najkakovostnejšim literarnim opusom, ki so odšli vsi hkrati konec novembra gostovat na 53 tujih univerz. Projekt smo pripravljali celo leto: za učitelje smo v avgustu organizirali predavanja na temo sodobne slovenske literature od 90. let naprej, učitelji so že spomladi vzpostavili stike z avtorji in skupaj z njimi pripravljali gostovanja. S študenti so brali in prevajali njihova dela, ob gostovanju avtorjev pa so priredili literarne večere, prevajalske delavnice, predavanja. Ob projektu je nastal tudi slovensko-angleški *Almanah Svetovni dnevi slovenske literature* po letu 1990, v katerem smo predstavili vse gostujoče avtorje in njihova dela, tako da ima publikacija tudi trajno vrednost.

č. V projektu v letu 2008 smo pod naslovom *Svetovni dnevi slovenske literature na filmu* povezali literaturo in film. V projekt smo vključili sodobne slovenske igrane filme, ki so nastali po literarnih predlogah in jih je na DVD-jih prispeval Filmski sklad Republike Slovenije: *Petelinji zajtrk* (po istoimenskem romanu Ferija Lainščka), *Sladke sanje* (film po scenariju Mihe Mazzinija, ki mu je sledil roman *Kralj ropotajočih duhov*), *Zvenenje v glavi* (po istoimenskem

romanu Draga Jančarja), kratka filma *Vrtoglavi ptič* in *Otrok v času* ter nov dokumentarni film *Pot*, ki ga je posnela RTV Slovenija ob 500-letnici rojstva Primoža Trubarja in na DVD-jih prispevala univerzam po svetu.

Učitelji se z omenjenimi projekti radi ukvarjajo, saj dodajajo njihovem delu v razredu in stikom s študenti veliko novih vsebin. Radi sodelujejo tudi študenti, saj lahko objavijo svoje prve ustvarjalne dosežke v jeziku, ki se ga učijo oz. ga študirajo, se spoprimejo s prevajalskim delom, spoznajo slovenske avtorje, nekateri gredo v okviru projekta študirat in nabirat gradivo v Slovenijo ipd. Pohvalimo se lahko, da postajajo filmski večeri stalnica lektoratov slovenščine in hkrati postajajo stalnica lektoratov tudi drugih tujih jezikov na tujih univerzah – po »slovenskem« vzoru so jih uvedli npr. na univerzah v Nottinghamu v Veliki Britaniji, Gdansk u na Poljskem, Tübingenu v Nemčiji, Padovi v Italiji in mnogih drugih.

Delo na univerzah se ob izvedbi tovrstnih projektov odpira širši javnosti, kar ima še posebej pri jezikih in predstavljanju določene kulture veliko vrednost. S projekti smo ustvarili veliko novih povezav, ki povečujejo prepoznavnost slovenščine, hkrati pa bogatijo in spodbujajo medkulturne stike. Pri tem zelo pomagajo novi mediji in nove poti komuniciranja, ki omogočajo uspešno izvedbo projektov na daljavo, v veliki meri preko elektronske pošte.

Študij slovenščine na univerzah v Evropski uniji. Za zaključek pa se lahko ozremo po položaju, ki ga ima slovenščina kot študij na univerzah v okviru Evropske unije. Bolonjska reforma je na tem področju slovenščini prinesla mnoge prednosti, saj odpira vrata več izbirnim predmetom v okviru študijev, po drugi strani pa jo je skupaj

z vsemi manj razširjenimi jeziki potisnila v situacijo, ko si tuje univerze financiranja študijev teh jezikov ne morejo privoščiti. Slovenistike na tujih univerzah so po prenovi študijskih programov obdržale status, ki so ga imele pred bolonjsko prenovu, ponekod so pridobile celo več ur, vendar večinoma le kot izbirni lektorati. Obenem se študenti lahko ob višji stopnji izbirnosti sedaj pogosteje odločajo za teme iz slovenščine in napišejo primerjalna diplomska dela.

Po drugi strani pa lahko v študijskem letu 2008/2009 slovenščino kot študijsko smer študenti vpišejo samo v sedmih državah Evropske unije, tj. Italiji, Avstriji, Češki, Poljski, Franciji, Madžarski in Litvi. Študija slovenščine ne morejo izbrati na nobeni od univerz v Veliki Britaniji, Nemčiji, Portugalski, Slovaški itd., v omenjenih državah se ga lahko učijo nekaj ur tedensko kot izbirni predmet. To pa kljub mnogim dodatnim dejavnostim, ki jih izvajajo slovenski učitelji, in možnostim gostovanja v Sloveniji, ne omogoča poglobljenega študija jezika, saj imajo študenti dovolj svojih drugih študijskih obveznosti, ki se jim morajo posvetiti. Zato je višja stopnja komunikacijske kompetence in poznavanja slovenščine še vedno najbolj odvisna od motivacije in entuziazma posameznikov, njihovo znanje, ki si ga dodatno pridobijo, pa tudi ni ustrezno certificirano.

Za takšno situacijo bi lahko navedli dva vzroka – prvi in najpomembnejši je, da je za univerze pomembno število vpisanih študentov in so zato študiji manj razširjenih jezikov praktično nemogoči. Pri slovenščini in drugih podobnih jezikih se zlasti v zahodnoevropskih državah le redko v letniku zbere 20 študentov. Tolikšno pričakovano število bi bilo pravzaprav za diplomante slovenščine zaskrbljujoče, saj se po končanem študiju vsi ne bi mogli zaposliti. Po drugi strani pa bi se na

študiju slovenščine prav gotovo zbralo pet študentov, katerih znanje je na trgu držav, kot so Nemčija, Španija, Velika Britanija, Slovaška, Belgija, zelo iskano in zaželeno.

Drugi vzrok, ki je s prvim tesno povezan, je pomanjkanje habilitiranih učiteljev slovenščine na tujih univerzah. Oddelki in fakultete tujih univerz namreč ne zmorejo finančno podpreti učitelja, ki bi se lahko strokovno ukvarjal s slovenščino ali kakšnim drugim podobnim jezikom in poučeval pet študentov v letniku. Na nekaterih univerzah v slovanskem svetu je zato praksa, da je študij slovenščine razpisan vsako drugo leto ali celo na tri leta in je tako na kompromisen način rešen položaj slovenščine in drugih manj razširjenih jezikov.

Zaradi vsega povedanega se zdi smiselno izraziti pobudo, da bi se v okviru Evropske unije skupaj zavzeli, da bi bil v vsaki od držav članic Evropske unije vsaj na eni od univerz mogoč – morda tudi ne vsako leto – študij manj razširjenih uradnih jezikov Evropske unije. To pobudo bi lahko začeli uresničevati z razpisom, na katerega bi se lahko prijave zainteresirane univerze in s pridobljenimi sredstvi sofinancirale študij tega jezika, ki ga v določeni državi sicer ni mogoče nikjer študirati. Razpis bi bil spodbuda za vpeljavo takšnega študija zlasti tam, kjer imajo manj razširjeni jeziki že svoje lektorate na univerzah.

S prisotnostjo vseh uradnih jezikov na univerzitetni ravni v vseh državah članicah

Evropske unije bi učinkovito in na visoki ravni pripomogli k doseganju in uspešnemu razvoju večjezičnosti ter bogatenju medkulturnega sodelovanja in dialoga med članicami.

Literatura

Jesenovec, Mojca, 2004: Lektorat slovenščine na univerzi v Buenos Airesu. *Jezik in slovstvo* 49/3–4. 188–194.

Kranjc, Simona, 2004: Slovenistike po svetu. *Jezik in slovstvo* 49/3–4. 165–169.

Nidorfer Šiškovič, Mojca, 2008: Program Slovenščina na tujih univerzah in slovenistike v Evropski uniji. Milena Ivšek (ur.): *Jeziki v izobraževanju: zbornik prispevkov konference, Ljubljana, 25.–26. septembra 2008*. Ljubljana: Zavod za šolstvo. 151–154.

Nidorfer Šiškovič, Mojca, 2004: Slovenščina na tujih univerzah in evropski izzivi = Slovene in universities abroad and European challenges. *Glas* 9/3. 44–47.

Nidorfer Šiškovič, Mojca, 2004: Slovenščina na tujih univerzah. *Jezik in slovstvo* 49/3–4. 163–165.

Štumberger, Saška, 2004: Lektorat v Tübingenu. *Jezik in slovstvo* 49/3–4. 184–188.

Urbanija, Uroš, 2004: Slovenščina kot tržno blago. *Jezik in slovstvo* 49/3–4. 159–162.

¹Alojzija Zupan Sosič in ²Mojca Nidorfer Šiškovič

Univerza v Ljubljani

¹alojzija.zupan-sosic@guest.arnes.si

²Mojca.Nidorfer@ff.uni-lj.si

Kako (ne)medkulturna je slovenistika

Za začetek bi se rad opravičil, saj o medkulturnosti kot predmetu preučevanja ne vem mnogo. Nadalje velja, da je vse

zapisano zgolj moje osebno mnenje, ki pogosto ni podkrepljeno z dejstvi, temveč temelji na nekajletnem včasih bolj včasih